

SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE VELİ EŞLİĞİNDE GERÇEKLEŞTİRİLEN İNCELEME GEZİLERİNİN ETKİLİLİĞİ*

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Yılmaz DEMİR¹, Seçil ŞENYURT²

* Bu makale, ikinci yazarın danışmanlığında, birinci yazar tarafından yürütülen doktora tezinden üretilmiştir.

1 Dr., Kilis Bilim ve Sanat Merkezi, Sosyal Bilgiler, ylmzdmr1983@gmail.com, ORCID: 0000-0001-5477-1300.

2 Prof. Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi, secilalkis@uludag.edu.tr, ORCID: 0000-0001-8002-2231.

Geliş Tarihi: 18.06.2021 Kabul Tarihi: 28.12.2021 DOI: 10.37669/milliegitim.954370

Öz: Alanyazındaki çeşitli araştırmalar, inceleme gezilerinin eğitim öğretim sürecinde kullanılabilecek en etkili yöntemlerden biri olduğunu ancak mevcut koşullarda bu etkinliklerin çeşitli nedenlerle gerektiği kadar yapılamadığını ortaya koymaktadır. Mevcut araştırmanın çıkış noktasını oluşturan bu problemten hareketle, inceleme gezilerinin öğretmenler tarafından çeşitli nedenlerle sınıfa gerçekleştirilemediği durumlarda, öğretmenin yapacağı planlama ve yönlendirmelerle uygulama aşaması veli eşliğinde gerçekleştirilen inceleme gezilerinin etkililiği araştırılmıştır. Veli eşliğinde gerçekleştirilen inceleme gezilerinin etkililiğini ortaya koymak için öğretmen eşliğinde gerçekleştirilen inceleme gezileriyle çeşitli açılardan (motivasyon, tutum, farkındalık ve akademik başarı) karşılaştırma yapılmıştır. Çalışmada öntest- sontest kontrol gruplu yarı deneysel desen kullanılmıştır. Örneklem grubunu 2019-2020 eğitim öğretim yılı güz döneminde Kilis ili merkez ilçede öğrenim gören 113 beşinci sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Örneklem grubu, amaçlı örnekleme yöntemiyle seçilen bir devlet ortaokuldaki iki deney ve bir kontrol grubundan oluşmaktadır. Deney Grubu 1 (DG1) veli eşliğinde, Deney Grubu 2 (DG2) ise öğretmen eşliğinde inceleme gezisini gerçekleştirmiştir. Veri toplama araçları hem öntest hem de sontest olarak tüm gruplara uygulanmış ve verilerin analizlerinde SPSS 22.0 kullanılmıştır. Sonuç olarak hem öğretmen eşliğinde hem de veli eşliğinde gerçekleştirilen inceleme gezilerinin öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik motivasyon ve tutumlarını arttırdığı tespit edilmiştir. Öğrencilerin bilimsel alan gezilerine yönelik tutumları, kültürel mirasa yönelik farkındalıkları ve akademik başarıları açısından ise DG1 ile DG2 öğrencileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Mevcut çalışmanın bulgularından hareketle, inceleme gezilerinin öğretmenler tarafından gerçekleştirilmesinin mümkün olmadığı durumlarda, bu gezilerinin öğretmenin yapacağı planlama ve yönlendirmelerle, veli eşliğinde gerçekleştirilmesinin bir alternatif olarak kullanılabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler, okul dışı öğretim, inceleme gezileri, aile katılımı

THE EFFECTIVENESS OF FIELD TRIPS CARRIED OUT WITH PARENTS IN SOCIAL STUDIES COURSE

Abstract:

Various researches in the literature reveal that field trips are one of the most effective methods that can be used in the education process, but these activities cannot be done as much as necessary due to various reasons in current conditions. Based on this problem, which constitutes the starting point of the current research, the effectiveness of the field trips carried out with the parents during the implementation phase with the planning and guidance of the teacher in cases where the field trips could not be carried out by the teachers for various reasons were investigated. In order to reveal the efficiency of the field trips carried out with the parents, a comparison was made with the field trips carried out with the teacher in various aspects (motivation, attitude, awareness and academic success). In the research, a quasi-experimental design with pretest-posttest control group was used. The sample group consists of 113 fifth grade students studying in the central district of Kilis in the fall semester of the 2019-2020 academic year. The sample group consists of two experimental and a control groups in a public secondary school selected by purposive sampling method. Experimental Group 1 (EG1) carried out the field trips with their parents, and Experimental Group 2 (EG2) carried out the field trips with their teacher. Data collection tools were applied to all groups as both pre-test and post-test, and SPSS 22.0 was used in the analysis of the data. As a result, it was determined that the field trips carried out both in the company of the teacher and accompanied by the parents increased the motivation and attitudes of the students towards the social studies course. There was no statistically significant difference between EG1 and EG2 students in terms of students' attitudes towards scientific field trips, awareness of cultural heritage and academic achievement. Based on the findings of the present study, it is thought that in cases where it is not possible to carry out the field trips by the teachers, it can be used as an alternative to carry out these trips with the planning and guidance of the teacher and accompanied by the parents.

Keywords: Social studies, outdoor school teaching, field trips, family involvement

Giriş

Okul dışı öğretim, "okul bahçesinden başlayarak yerel coğrafyada yer alan tüm unsurların öğrenme sürecine dâhil edilmesi olarak ifade edilebilir" (Öner ve Öztürk, 2019, s. 3). Kuşkusuz okul dışı öğretim plansız, programsız bir şekilde kendiliğinden

gerçekleşen öğrenmelerin gerçekleştiği ortamlar olarak değil, belli amaçlar kapsamında, gerçekleştirilen gezi ve etkinlikler olarak değerlendirilmelidir (Laçın Şimşek, 2011). Zira okul dışı öğretim, belirli bir öğretim programı çerçevesinde, planlı ve programlı bir şekilde gerçekleştirilen öğretimi ve bu faaliyetler sonucunda ulaşılan öğrenmeleri ifade etmektedir (Öner ve Öztürk, 2019, s. 3). Sosyal bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda [Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), 2018] okul dışı ortamlardan faydalanmaya önem verilmesi gerektiği ifade edilerek bu kapsamda yapılacak çalışmaların “okulun yakın çevresinden, pazar yerine, resmî dairelere, fabrikalara, sergilere, arkeolojik kazı alanlarına, atölyelere, müzelere ve tarihî mekânlara (tarihî yapılar, anıtlar, müze-kentler, savaş alanları, sanal müze gezisi vb.)” yönelik olabileceği vurgulanmaktadır. Ayrıca Coşkun'un (2020, s. 46) belirttiği gibi; arazi çalışmalarının yapıldığı doğal ortamlar, köy, sanayi tesisi, tarla veya sera, müze, şehir çöplüğü, su arıtma tesisi vb. yerlerden de okul dışı öğretim ortamlarından kapsamında yararlanılabilir. Şimşek ve Kaymakçı'nın (2015) da ifade ettiği gibi sosyal bilgiler dersinin okul dışı ortamlarda da yapılacak çeşitli etkinliklerle desteklenmesi oldukça önemlidir. Buradan hareketle, çalışmada okul dışı öğretim ortamları kapsamında değerlendirilen inceleme gezileri ele alınmaktadır.

Alanyazında inceleme gezilerinin gerekliliği konusunda bir fikir birliği sağlanmışken; eğitsel amaçlarla okul dışında gerçekleştirilen bu etkinliklerin nasıl adlandırılması gerektiği konusunda ise tam bir görüş birliği sağlanamamıştır. Yerli ve yabancı kimi araştırmacılar; çeşitli terimleri neredeyse eş anlamlı olarak kullanabilmektedir. Aslında bu terimler arasında kesin sınırlar çizmek de oldukça zordur (Alkış, 2008). Konu ile ilgili yapılan çalışmalar değerlendirildiğinde bu etkinlikler için; gezi, gözlem, alan gezisi, saha gezisi, gözlem gezisi, gezi- gözlem, gezi- gözlem- inceleme, bilimsel alan gezisi, ders gezisi, eğitici gezi, eğitsel gezi ve inceleme gezisi gibi terimlerin kullanılmakta olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, ülkemizdeki çeşitli çalışmalarda (Açar, 2010; Çetin, Kuş ve Karatekin, 2010; Doğanay, 1993; Garipağaoğlu, 2001; Göğebakan, 2008; Güven, Gazel ve Sever, 2004; Kayağ, 2009; Kızılçaoğlu, 2003; Korkmaz, 2006; Mazman, 2007; Özay, 2003; Özgen, 2011; Özkan, 2009) gezi-gözlem / gözlem gezisi teriminin daha yaygın olarak kullanıldığı dikkati çekmektedir. Korkmaz (2006) da eğitim bilimcilerin bir öğretim yöntemi olarak gezi-gözlem kavramını tercih ettiklerini vurgulamakta, Doğanay (1993) ise metodoloji bilim kavramı olarak gezi-gözlem ya da gözlem gezisi metodu da denildiğini ifade etmektedir. Gezi-gözlem, Aydın (1998, s. 121) tarafından sınıf içi çalışmaları tamamlamak ve daha anlamlı kılmak için bir olayı ya da varlığı bulunduğu doğal şartlar içerisinde planlı ve amaçlı bir şekilde inceleme yaptırarak öğretme yolu şeklinde tanımlarken, Korkmaz (2006, s. 51) tarafından ise sınıf içi çalışmaları tamamlamak ve daha anlamlı kılmak için bir olayı, olguyu ya da varlığı bulunduğu tabii şartlar içerisinde, bir rehber gözetiminde, planlı ve amaçlı bir şekilde gözlemleyerek, bu olay ve olguları derinliğine inceleme ve bunlar üzerinde değerlendirme yapma şeklinde ifade edilmektedir. Benzer olarak Alkış (2008) inceleme gezilerini, öğretim programlarındaki kazanımlar doğrultusunda, herhangi bir yeri veya o yerde gerçekleşen/gerçekleşmiş bir olayı/olayın sonuçlarını veya o yerdeki

fiziki ve beşerî özellikleri görmek ve gerçek ortamlarında doğrudan incelemek için okul tarafından düzenlenen faaliyetler olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda, eğitim-öğretim amaçlı, planlı ve programlı bir şekilde, gezi- gözlem ve inceleme yapılarak gerçekleştirilen etkinlikler bu çalışmada “inceleme gezisi” olarak ele alınmıştır.

İnceleme gezilerinin oldukça önemli kazanımları olmasına rağmen; yüksek maliyetli olması, güvenlik riskinin alınmak istenmemesi, bazı bürokratik işlemlerden uzak durulması, hazırlık ve uygulama aşamalarının zaman ve emek istemesi, eğitim kurumu yöneticilerinin bu etkinliklere sıcak bakmaması gibi çok güçlü sınırlılıklarının olması derslerde bu tür etkinliklerden faydalanılmasının önüne geçmektedir (Koca, 2014, s. 11). Singh (1982) ise, inceleme gezilerinin gerçekleştirilmesinde üç temel problem olarak; arazi çalışmasının okul zamanı süresince gerçekleştirilmesini, bu çalışmaların sınavın zorluğunu ve finansal harcamaları vurgulamaktadır. Alanyazındaki çeşitli araştırmalar da zaman baskısı, ulaşım sorunu, ekonomik ve bürokratik zorluklar gibi nedenlerle az sayıda öğretmenin bu aktiviteleri tercih edebildiğini ortaya koymaktadır (Akenin ve Demirsoy, 2011; Atayeter ve Tozkoparan, 2016; Carrier, 2009; Çelikkaya ve Kuş, 2009; Çetin vd., 2010; Ersoy ve Kaya, 2009; Güven vd., 2004; Mazman, 2007; Öztürk ve Baysal, 1999; Şan, 2016; Tatar ve Bağrıyanık, 2012; Yıldırım, 2012). İnceleme gezilerinin eğitim ve öğretime oldukça olumlu yansımalarının olduğu bilinmesine rağmen ne yazık ki söz konusu bu engeller nedeniyle yapılamaması, çözüm olarak farklı yaklaşımlara ihtiyaç duyulduğunun bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Benzer olarak Arı (2020), yüksek öğretimde artan öğrenci sayıları ve sınırlı finansal kaynakların geleneksel arazi çalışmalarının yapılmasını zorlaştırdığını ve başka arazi çalışması yöntemlerinin öğretim programlarına entegre edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Daha alt eğitim kademelerinde inceleme gezileri konusunda da benzer sorunlar mevcut olduğundan çözüme yönelik çeşitli alternatiflerin oluşturulması oldukça önemlidir. Mevcut şartlar altında, inceleme gezilerinin eğitim öğretim ortamına daha fazla nasıl dahil edilebileceğine ilişkin yeni fikirler üretilmesi ve bunların denenmesi gerekmektedir.

Bu noktada aile katılımı kapsamında velilerin de bu sürece dâhil edilmesinin inceleme gezilerinin gerçekleştirilmesinde bir seçenek olarak değerlendirilebileceği düşünülmektedir. Bununla beraber “aile katımlı inceleme gezisi” ile “veli eşliğinde gerçekleştirilen inceleme gezisi” birbirinden farklıdır. Örneğin Türe (2018) tarafından yapılan çalışmada, bir şeker fabrikasına düzenlenen inceleme gezisi sırasında çocuklarına ve öğretmene destek olması için ailelerin de katılımı sağlanarak aile katımlı inceleme gezisi gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada kullanılan “veli eşliğinde gerçekleştirilen inceleme gezisi” ise inceleme gezilerinin öğretmenler tarafından çeşitli nedenlerle gerçekleştirilemediği durumlarda, öğretmenin yapacağı planlama ve yönlendirmelerle bu gezilerinin sadece uygulama aşamasının her velinin kendi çocuğuyla bireysel olarak gerçekleştirdiği gezileri ifade etmektedir. Bu nedenle çalışmada, uygulama aşaması sadece veli tarafından gerçekleştirilen bu gezilerin “aile katımlı /

aile destekli” şeklinde tanımlanmaktan ziyade “veli eşliğinde” şeklinde tanımlanması tercih edilmiştir. Gerek ulusal gerekse uluslararası alanyazında spesifik olarak sadece veli eşliğinde gerçekleştirilen inceleme gezilerinin çalışıldığı herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle mevcut çalışmanın alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu noktada ebeveynlerin inceleme gezileriyle ilgili gerekli bilgilere sahip olması önem taşımaktadır. Ebeveynlere, inceleme gezilerinin önemi ve uygulanması durumunda sağlayacağı katkı detaylı biçimde anlatılarak okul öncesinden itibaren bu kültür, eğitim öğretim uygulamalarına yerleştirilebilir. Ayrıca ebeveynlerin bu etkinliklerin uygulanmasında önerilerde bulunması ve hatta bizzat rol alarak katkıda bulunması bu etkinlikleri daha uygulanabilir hale getirebilir (Karakaş Özü, 2010). Benzer olarak Türe (2018), sosyal bilgiler dersinde gezi etkinliğini ailelerin bireysel olarak da planlayabileceğini böylece çocuklarının sosyal bilgiler dersinde öğrendiklerini destekleyecek yerleri tüm aile üyelerinin birlikte gezebileceğini vurgulamaktadır. Bununla beraber, çeşitli araştırmacılar (Akdağ, 2015; Atayeter ve Tozkoparan, 2016; Bozdoğan, 2007) inceleme gezisi uygulamalarından istenilen en yüksek faydayı sağlamak için dikkatli ve iyi hazırlanmış bir gezi planının gerekli olduğunu vurgulamaktadır. Bu önemli nokta dikkate alınarak; inceleme gezisinin planlanmasının ve velilerin yönlendirilmesinin öğretmen tarafından yapılması, velilerin ise uygulama sırasında aktif katılım sağlaması daha faydalı olabilir. Böylelikle, çocuklarını inceleme gezisine götürebilme fırsatını yakalayan veliler, çocuklarına ders kazanımlarıyla bağlantılı olarak okul dışında gerçekleştirilen planlı bir etkinlik deneyimi sunabilir. Ebeveynlerin eğitim öğretim sürecine dâhil olma istekleri ve inceleme gezilerinin önündeki engeller bir arada değerlendirildiğinde; inceleme gezilerinin gerçekleştirilmesi konusunda öğretmenler tarafından gerekli düzenlemeler yapılarak yönergeler oluşturulması ve ebeveynlere ilgili yönlendirmelerin yapılması durumunda onlardan okul dışı öğretim sürecinde destek alınmasının faydalı olabileceği düşünülmektedir.

Daha önce de ifade edildiği gibi; alanyazındaki çeşitli araştırmalar, inceleme gezilerinin eğitim öğretim sürecinde kullanılabilecek en etkili yöntemlerden biri olduğunu ancak mevcut koşullarda bu etkinliklerin çeşitli nedenlerle gerektiği kadar yapılamadığını ortaya koymaktadır. Mevcut araştırmanın çıkış noktasını oluşturan bu problemin çözümüne yönelik olarak çeşitli alternatiflerin oluşturulması oldukça önemlidir. Buradan hareketle, seçeneklerden biri olarak veli eşliğinde gerçekleştirilen inceleme gezileri düşünülmüş ve inceleme gezilerinin öğretmenler tarafından çeşitli nedenlerle sınıfça gerçekleştirilemediği durumlarda, öğretmenin yapacağı planlama ve yönlendirmelerle uygulama aşamasını velilerin gerçekleştirebileceği inceleme gezilerinin etkililiği araştırılmıştır.

Araştırmanın problem cümlesi “sosyal bilgiler dersinde veli eşliğinde gerçekleştirilen inceleme gezilerinin etkililiği nedir?” şeklinde belirlenmiştir. Veli eşliğinde gerçekleştirilen inceleme gezilerinin etkililiğini ortaya koymak için öğretmen eşliğinde

gerçekleştirilen inceleme gezileriyle çeşitli açılardan (motivasyon, tutum, farkındalık ve akademik başarı) karşılaştırma yapma gereği duyulmuştur. Bu çalışmada, velilere ait çeşitli özellikler (eğitim durumu, yaş, cinsiyet gibi) bir değişken olarak ele alınmamıştır. Bu çalışmada, sosyal bilgiler dersi kapsamında veli eşliğinde (DG1) ve öğretmen eşliğinde (DG2) ayrı ayrı gerçekleştirilen inceleme gezilerinin etkililiği çeşitli açılardan ortaya konmakta ve birbiri ile karşılaştırılmaktadır. Araştırmanın alt problemleri ise şu şekildedir:

1. Veli eşliğinde gerçekleştirilen inceleme gezilerinin öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik motivasyonları üzerindeki etkisi nedir?
2. Veli eşliğinde gerçekleştirilen inceleme gezilerinin öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumları üzerindeki etkisi nedir?
3. Veli eşliğinde gerçekleştirilen inceleme gezilerinin öğrencilerin bilimsel alan gezilerine yönelik tutumları üzerindeki etkisi nedir?
4. Veli eşliğinde gerçekleştirilen inceleme gezilerinin öğrencilerin kültürel mirasa yönelik farkındalıkları üzerindeki etkisi nedir?
5. Veli eşliğinde gerçekleştirilen inceleme gezilerinin öğrencilerin kültür ve miras öğrenme alanına yönelik akademik başarıları üzerindeki etkisi nedir?

Yöntem

Araştırma Modeli

Çalışmada kullanılan yarı deneysel desenlerden öntest-sontest kontrol gruplu modelin sembolik görünümü Tablo 1’de verilmiştir (Creswell, 2019; Yıldırım ve Şimşek, 2016). Yarı deneysel desenlerde, öğrencilerin gruplara rastgele atanması veya grupların rastgele belirlenmesi söz konusu değildir. Bu bağlamda rastgele grup oluşturmak yerine benzeşik örnekleme yöntemi kullanılarak gruplar oluşturulmaktadır (Büyükköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2018; Creswell, 2019).

Tablo 1. Öntest-Sontest Kontrol Gruplu Yarı Deneysel Desen

Grup	Öntest	Uygulama	Sontest
G ₁	O _{1,1}	X ₁	O _{1,2}
G ₂	O _{2,1}	X ₂	O _{2,2}
G ₃	O _{3,1}	-	O _{3,2}

G₁: Veli eşliğinde gerçekleştirilen inceleme gezisi grubu (DG1)

G₂: Öğretmen eşliğinde gerçekleştirilen inceleme gezisi grubu (DG2)

G₃: Kontrol grubu

Evren ve Örneklem

Araştırmanın çalışma evrenini 2019-2020 eğitim öğretim yılı güz döneminde Kilis ili merkez ilçedeki beşinci sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Örneklem grubunu ise 2019-2020 eğitim öğretim yılı güz döneminde Kilis ili merkez ilçede öğrenim gören 113 beşinci sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Bu örneklem grubu, amaçlı örnekleme yöntemiyle (Creswell, 2019; Yıldırım ve Şimşek, 2016) seçilen bir devlet ortaokuldaki iki deney ve bir kontrol grubundan oluşmaktadır. Deney ve kontrol grupları belirlenirken amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan ve benzer özelliklere sahip bireylerden oluşan benzeşik örnekleme yöntemi kullanılmıştır (Büyüköztürk vd., 2018; Yıldırım ve Şimşek, 2016). Benzeşik örnekleme yöntemiyle belirlenen iki deney ve bir kontrol grubundan oluşan 113 kişilik örneklem grubu, 2019-2020 eğitim öğretim yılı güz döneminde Kilis ili merkez ilçedeki bir devlet ortaokulda öğrenim gören 212 beşinci sınıf öğrencisi arasından seçilmiştir. Bu seçim; cinsiyet, sosyal bilgiler dersi başarı ortalaması, anne ve baba eğitim durumu ve meslek durumu, aile gelir durumu ile hanede yaşayan kişi sayısı gibi benzer demografik özellikleri taşıma kriterlerine göre yapılmış ve okuldaki beş sınıftan üçü bu kriterlere göre seçilmiştir. Ardından bu üç sınıftan hangilerinin deney veya kontrol gruplarını oluşturacağı rastgele belirlenmiştir. Mevcut çalışmada, başlangıçta 129 öğrenci örneklem grubunda yer alması planlanmasına rağmen, gerçekleştirilen inceleme gezilerine ya da öntest / sontest uygulamalarından birine katılmayan, ölçeklerin bir kısmını boş bırakan veya birden fazla seçeneği işaretleyen toplam 16 öğrenciye ait veriler analizlere dahil edilmemiştir. Sonuç olarak; DG1’de 37 öğrenci, DG2’de 35 öğrenci ve KG’de 41 öğrenci örnekleme dahil edilerek toplam 113 öğrenci çalışmanın örneklem grubunu oluşturmuştur.

Veri toplama Araçları

Veri toplama araçları olarak;

- Tahiroğlu ve Aktepe (2015) tarafından geliştirilen “Dördüncü ve Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Motivasyon Ölçeği” (SBDMÖ),
- Çalışkan (2007) tarafından geliştirilen “Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutum Ölçeği” (SBDYTÖ),
- Tortop (2013) tarafından Türkçeye uyarlanan “Bilimsel Alan Gezisi Tutum Ölçeği” (BAGTÖ),
- Çalışma kapsamında geliştirilen “Kültürel Miras Farkındalık Ölçeği” (KMFÖ),
- Çalışma kapsamında geliştirilen “Kültürel Miras Akademik Başarı Testi” (KMABT) kullanılmıştır.

Dördüncü ve Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Motivasyon Ölçeği

Tahiroğlu ve Aktepe (2015) tarafından geliştirilen “4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Motivasyon Ölçeği” (SBDMÖ), beş faktörden ve 29 maddeden oluşmaktadır. Beş

faktör, tüm ölçek puanları içindeki varyansın %44.27'lik kısmını açıklamaktadır. Beşli likert tipindeki bu ölçeğin, test-tekrar test sonucunda tamamının Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı .72'dir. Mevcut çalışmada ise bu ölçme aracı, tamamı beşinci sınıf olmak üzere farklı bir örneklem grubu (n=203) üzerinde uygulanarak Cronbach's Alpha değeri .86 olarak bulunmuştur.

Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutum Ölçeği

Çalışkan (2007) tarafından geliştirilen ve derecelendirilmiş beşli likert tipinden "Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutum Ölçeği" (SBDYTÖ), 11 olumsuz ve 22 olumlu ifadeden oluşan dört boyutlu yapıya sahip bir ölçektir. Ölçeği oluşturan maddelere ilişkin faktör yük değerleri .41 ile .84 arasında iken madde test korelasyonları ise .20 ile .66 arasında değerlere sahiptir. Ölçeğin toplamına ait iç tutarlılık güvenilirlik katsayısı .93; alt boyutlarından dersin önemine ait iç tutarlılık güvenilirlik katsayı .83, dersin ilgi çekiciliği .78, dersin içeriği .80 ve derste yapılan etkinliklere ait iç tutarlılık güvenilirlik katsayı .63'tür. Mevcut çalışmada bu ölçme aracı, beşinci sınıf öğrencilerinden oluşan farklı bir örneklem grubuna (n=201) uygulanarak Cronbach's Alpha değeri .91 olarak bulunmuştur.

Bilimsel Alan Gezisi Tutum Ölçeği

Tortop (2013) tarafından Türkçeye uyarlanan "Bilimsel Alan Gezisi Tutum Ölçeği"-nin (BAGTÖ) DFA sonuç indeksleri $\chi^2=516.3$, $df=238$, $p=.000$; RMSEA, .06; $\chi^2/df=2.16$ NFI=.77; CFI=.86; GFI=.88; PCLOSE= .000 şeklindedir. Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .88 ve toplam madde korelasyon değerleri .31 ile .63 arasında değişmektedir. Dörtlü likert tipinde olan bu ölçek, adaptasyon çalışması sonucunda dört boyuttan oluşmuştur. Mevcut çalışmada bu ölçme aracı, beşinci sınıf öğrencilerinden oluşan farklı bir örneklem grubuna (n=201) uygulanarak Cronbach's Alpha değeri .91 olarak bulunmuştur.

Kültürel Miras Farkındalık Ölçeği

Çalışma kapsamında geliştirilen "Kültürel Miras Farkındalık Ölçeği"-nin (KMFÖ) açılımlayıcı faktör analizi (AFA) sonuçlarına göre üç faktörlü modelin, en iyi uyum gösteren model olduğu tespit edilmiştir. Üç faktörlü yapıya ilişkin model uyum istatistikleri; Chi-Square (χ^2)= 973.619, $df= 592$ ($\chi^2/df= 1.6$), RMSEA= .03, CFI= .95, TLI= .94 ve SRMR = .05 olarak bulunmuştur. Bu verilere göre χ^2/df iyi, RMSEA mükemmel, SRMR, CFI ve TLI değerlerinin iyi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Üç faktörlü modelin her bir faktöre yüklemeye yapan maddeleri incelendiğinde, birinci faktör "Yakın Çevre Somut Kültürel Miras (YÇSKM)", ikinci faktör "Somut Olmayan Kültürel Miras (SOKM)" ve üçüncü faktör "Uzak Çevre Somut Kültürel Miras (UÇSKM)" olarak adlandırılmıştır. Yakın çevre somut kültürel miras boyutunun (YÇSKM) varyansa katkısı %44, somut olmayan kültürel miras boyutunun (SOKM) varyansa katkısı %54 ve uzak çevre somut kültürel miras boyutunun (UÇSKM) varyansa katkısı %40'tır. KMFÖ'nün

YÇSKM boyutu için Cronbach Alfa değeri .84; SOKM boyutu için Cronbach Alfa değeri .86; UÇSKM boyutu için ise Cronbach Alfa .87'dir. KMFÖ'nün tüm maddeleri için Cronbach Alfa değeri .87 olarak hesaplanmıştır. Açımlayıcı faktör analizi yapıldıktan sonra doğrulayıcı faktör analizine (DFA) geçilmiştir. DFA analizi sonucunda ise model uyum istatistikleri; Chi-Square (χ^2)= 914.731, df= 591 (χ^2 /df= 1.54), RMSEA= .04, CFI= .92, TLI= .92 ve WRMR = 1.1 olarak bulunmuştur. Bu verilere göre χ^2 /df mükemmel, RMSEA iyi, CFI, TLI ve WRMR değerlerinin ise yeterli olduğu sonucuna varılmıştır. Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .87 ve toplam madde korelasyon değerleri .33 ile .63 arasındadır.

Kültür ve Miras Akademik Başarı Testi

Çalışma kapsamında geliştirilen “Kültürel Miras Akademik Başarı Testi”nin (KMABT) geliştirilmesinde güvenilirlik ve geçerlik analizleri için veriler iki aşamalı pilot uygulama yapılarak toplanmıştır. Birinci pilot uygulama analizleri sonucunda dokuz madde uygun değerler taşımadığı için testten çıkarılmasıyla geriye 35 maddelik test kalmıştır. Testin yanıtlama süresinin bir ders saatini aşması nedeniyle de istatistiksel olarak uygun değerler taşımaya rağmen belirtke tablosundaki aynı davranışı ölçen iki maddeden, geçerlilik ve güvenilirlik bakımından daha zayıf olan 13 madde testten çıkarılmıştır. Böylece 22 maddelik testin güvenilirlik ve geçerliliği için ise ikinci kez farklı bir örneklem grubu üzerinde uygulama yapılmıştır. İkinci pilot uygulama sonucunda testteki her bir maddenin madde güçlük indeksi, madde ayırt edicilik indeksi ve madde toplam korelasyonu ile testin KR-20 güvenilirlik katsayısının uygun değerler taşıdığı görülmüştür. Bu bağlamda 22 maddelik testin madde güçlük indeksinin .32 ile .79 arasında değiştiği; testteki dört maddenin güçlük indeksinin .30 ile .40 arasında (zor soru), on beş maddenin .41 ile .60 arasında (orta güçlükte soru) ve üç maddenin .61 ile .80 arasında (kolay soru) olduğu görülmektedir. KMABT'nin ortalama madde güçlük indeksi ise .51 olarak hesaplanmıştır. Bu değerler göz önüne alındığında KMABT'nin orta güçlükte bir test olduğu söylenebilir. KMABT'nin madde ayırt edicilik indekslerine bakıldığında maddelerin .35 ile .76 arasında değerler aldığı görülmektedir. Bu değerlere göre testteki üç maddenin madde ayırt edicilik indeksinin iyi olduğu; on dokuz maddenin ise çok iyi olduğu görülmektedir. Ortalama ayırt edicilik indeksi .60 olan KMABT'nin ayırt edicilik değerinin çok iyi olduğu görülmektedir. KMABT maddelerinin madde-toplam korelasyon değerleri .32 ile .78 arasında değişmektedir. Testteki her bir maddenin puanı ile testin toplam puanı arasındaki ilişkinin .25'ten yüksek olması istatistiksel olarak her bir maddenin uygun olduğunu göstermektedir. Ayrıca KR-20 değeri .88 ve KR-21 değeri .87 olan KMABT'nin güvenilirlik değerlerinin .70'ten büyük olması güvenilir bir test olduğunu göstermektedir.

Araştırma Süreci

Çalışma kapsamında ilk olarak, 6 Eylül 2019 tarihli ve 2019-07 sayılı Bursa Uludağ Üniversitesi Araştırma ve Yayın Etik Kurulları'ndan gerekli resmi izin alınmıştır. Bunu

takiben Kilis İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden araştırma için gerekli yasal izinler alınmıştır. Ardından çalışmanın yapıldığı ortaokuldaki okul müdürüne, öğretmen eşliğinde inceleme gezisi uygulamasını gerçekleştiren sosyal bilgiler öğretmenine ve deney grupları ile kontrol grubu sınıflarının şube sınıf öğretmenlerine sürece ilişkin bilgiler verilmiştir. Bunu takiben, sadece öğretmen eşliğinde inceleme gezisi gerçekleştirecek olan öğrencilerin (DG2) velilerinde "Veli İzin Belgesi ve Taahhütname" kapsamında gerekli yasal izinler alınmıştır. Veli izin belgesi bulunun ilgili öğrenciler (DG2-35 öğrenci) için Kilis İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli olan yasal izinler alınmıştır.

Deneysel İşlemler Süreci

Toplam altı haftalık süreyi kapsayan "Kültür ve Miras" öğrenme alanının öğretimi sürecinde "5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Ünitelendirilmiş Yıllık Plan" çerçevesinde derslerin aksamaması için inceleme gezileri, 18-22 Kasım 2019 tarihleri arasındaki birinci ara tatil döneminde deney gruplarıyla gününbirlik olarak iki gün olacak şekilde planlanarak gerçekleştirilmiştir.

Deney Grubu Öğrencilerine Yönelik Yapılan Faaliyetler

- Öğretmen ve velilerle Eylül 2019'da "bilgilendirme toplantısı" yapılarak süreç hakkında bilgilendirilmişlerdir. Ayrıca her iki deney grubunda yer alan tüm öğrenci velilerinin bilgilendirilmesi için önceden şube sınıf öğretmeni tarafından kurulmuş olan "whatsapp" grubuna araştırmacı da eklenmiştir. Böylece veliler süreç hakkında sürekli bilgilendirilmiştir.
- İlgili öğrenme alanındaki kazanımlara uygun olacak şekilde gezinin düzenlenebileceği yerler önceden belirlenerek, bu mekânlar inceleme gezisini gerçekleştirecek olan sosyal bilgiler öğretmeni ve araştırmacı tarafından ziyaret edilmiş ve ziyaret edilen mekânların yetkililerine gerekli bilgilendirme yapılmıştır.
- İnceleme gezileri her iki deney grubunda da gününbirlik olarak iki gün şeklinde yapılmıştır. Veli eşliğinde gerçekleştirilen inceleme gezileri 18 - 22 Kasım 2019 tarihleri arasındaki velinin belirleyeceği herhangi iki günde her veli kendi çocuğuyla ayrı ayrı olacak şekilde gerçekleştirilmiştir. Öğretmen eşliğinde gerçekleştirilen inceleme gezileri ise alınan resmi izinlere uygun olarak 18 ve 19 Kasım 2019 tarihlerinde veli izin belgesi bulunan öğrencilerle toplu olarak gerçekleştirilmiştir.
- Her iki deney grubunda da inceleme gezisinin yapılacağı yer önceden belirlenmiş ve geziyi gerçekleştirecek olan öğretmen ya da veli için araştırma kapsamında "gezi programı" ve "etkinlik planı" hazırlanıp kendilerine ulaştırılarak bu çerçevede hareket edilmesi istenmiştir. Bunların dışında velilere herhangi bir ön eğitim verilmemiştir.
- Her iki deney grubunda da gezi süresince öğrencilerin mutlaka not almaları, taslak resimler ve krokiler çizmeleri, fotoğraf veya video çekmeleri istenmiş-

tır. Öğrenciler tarafından oluşturulan bu materyaller uygulamanın veliler tarafından gerçekleştirilmiş olduğunu da kanıtlamaktadır. Gezi sonrasında her iki deney grubu öğrencilerinin oluşturdukları bu materyaller, sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından bir araya getirilerek sınıf ortamında sunulmuş ve sınıf panosunda sergilenmiştir.

Kontrol grubu öğrencilerine yönelik yapılan faaliyetler

Kontrol grubunda herhangi bir deneysel uygulama yapılmamış ve araştırma sürecinde inceleme gezisi gerçekleştirilmemiştir. Kontrol grubunda dersler, SBDÖP (MEB, 2018) doğrultusunda hazırlanan “5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ünitelendirilmiş Yıllık Plan” çerçevesinde beşinci sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ve etkileşimli tahta kullanılarak sınıf ortamında yapılan uygulamalar ve etkinliklere göre işlenmiştir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma kapsamında kullanılan beş farklı veri toplama aracı hem öntest hem de sontest olarak tüm gruplara uygulanmıştır. Öntestler ilgili öğrenme alanı işlenmeden önce 14 – 18 Ekim 2019 tarihleri arasında ve sontestler de 2-6 Aralık 2019 tarihleri arasında uygulanmıştır. Verilerin analizlerinde SPSS 22.0 kullanılmıştır. Etki büyüklüğünün hesaplanmasında ise CMA (Comprehensive Meta Analysis software) kullanılmıştır. Araştırmada veriler normal dağılım göstermediğinden genel olarak parametrik olmayan testler kullanılmıştır. Ancak KG öğrencilerinin “Kültür ve Miras” öğrenme alanına yönelik akademik başarı öntest-sontest verileri birbirleriyle karşılaştırılırken her iki teste ait veriler normal dağılım gösterdiğinden bağımlı örneklem t testi kullanılmıştır.

Bulgular

1- Veli Eşliğinde Gerçekleştirilen İnceleme Gezilerinin Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Motivasyonları Üzerindeki Etkisi

1a- DG1, DG2 ve KG öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik motivasyon öntest puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark var mıdır?

Tablo 2. SBDMÖ Öntest Puan Ortalamalarına Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Gruplar	N	Sıra Ort.	sd	X ²	p	Anlamlı Fark
DG1	37	58.46				
DG2	35	60.40	2	1.131	.56	---
KG	41	52.78				

Tablo 2’de, öğrencilerin gruplarına (DG1, DG2, KG) göre sosyal bilgiler dersine yönelik motivasyon öntest puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı (X^2 (sd= 2, N= 113)= .56, $p > .05$) görülmektedir. Dolayısıyla sosyal bil-

giler dersine yönelik ön test motivasyon puanları açısından grupların birbirine denk olduğu söylenebilir.

1b- DG1 öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik motivasyon öntest ve sontest puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark var mıdır?

Tablo 3. DG1 SBDMÖ Öntest ve Sontest Puan Ortalamalarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	Z	p
Negatif Sıra	10	15.35	153.50	-2.822	.005
Pozitif Sıra	26	19.71	512.50		
Eşit	1				
Toplam	37				

Tablo 3'te, DG1 öğrencilerinin motivasyon öntest ve sontest puanları arasındaki farkın anlamlı olduğu ($z = -2.822, p < .05$) görülmektedir. Fark puanlarının sıra ortalamaları ve sıra toplamları dikkate alındığında gözlenen bu fark sontest lehinedir. Gerçekleştirilen inceleme gezilerinin DG1 öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik motivasyonları üzerinde etkili olduğu söylenebilir.

1c- "DG2 öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik motivasyon öntest ve sontest puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark var mıdır?"

Tablo 4. DG2 SBDMÖ Öntest ve Sontest Puanlarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	Z	p
Negatif Sıra	7	14.79	103.50	-3.466	.001
Pozitif Sıra	28	18.80	526.50		
Eşit	-				
Toplam	35				

Tablo 4'te, DG2 öğrencilerinin motivasyon öntest ve sontest puanları arasındaki farkın anlamlı olduğu ($z = -3.466, p < .05$) görülmektedir. Fark puanlarının sıra ortalamaları ve sıra toplamları dikkate alındığında gözlenen bu fark sontest lehinedir. Gerçekleştirilen inceleme gezilerinin DG2 öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik motivasyonları üzerinde etkili olduğu söylenebilir.

1d- "KG öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik motivasyon öntest ve sontest puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark var mıdır?"

Tablo 5. KG SBDMÖ Öntest ve Sontest Puanlarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	Z	p
Negatif Sıra	22	19.93	438.50	-.104	.917
Pozitif Sıra	19	22.24	422.50		
Eşit	-				
Toplam	41				

Tablo 5'te, KG öğrencilerinin motivasyon öntest ve sontest puanları arasındaki farkın anlamlı olmadığı ($z = -.104$, $p > .05$) görülmektedir. KG öğrencilerinin süreç içerisinde sosyal bilgiler dersine yönelik motivasyonlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark oluşmamıştır.

1e- "DG1, DG2 ve KG öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik motivasyon sontest puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark var mıdır?"

Tablo 6. SBDMÖ Sontest Puan Ortalamalarına Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Gruplar	N	Sıra Ort.	sd	X ²	p	Anlamlı Fark
DG1	37	61.76				
DG2	35	67.47	2	11.05	.00	DG2-KG
KG	41	43.77				

Tablo 6'da, DG1, DG2 ve KG öğrencilerine ait motivasyon sontest puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir (X^2 (sd= 2, N= 113)= 11.05, $p < .05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için çoklu karşılaştırma testlerinden Post Hoc Tamhane testi uygulanmıştır. Yapılan analiz sonucunda, sadece DG2 öğrencileri ile KG öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik motivasyonları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. Oluşan farklılığın etki büyüklüğüne bakılmış ve etki büyüklüğünün DG1 ve DG2 lehine olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik sontest motivasyonlarının; DG1 öğrencileri KG öğrencilerine göre orta düzeyde (Hedges' $g = .52$); DG2 öğrencileri KG öğrencilerine göre orta düzeyde (Hedges' $g = .67$) olduğu tespit edilmiştir. Ancak DG1 ve DG2 arasındaki etki büyüklüğü (Hedges' $g = .15$) .20'den küçük olduğundan herhangi bir etki büyüklüğü tespit edilmemiştir.

Hem veli eşliğinde (DG1) hem de öğretmen eşliğinde (DG2) gerçekleştirilen inceleme gezilerinin öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik motivasyonları üzerinde etkili olduğu sonucuna varılmıştır. Öğretmen eşliğinde (DG2) gerçekleştirilen inceleme

gezilerinin veli eşliğinde (DG1) gerçekleştirilen inceleme gezilerine göre öğrencilerin motivasyonları üzerinde daha etkili olduğu söylenebilir.

2- Veli Eşliğinde Gerçekleştirilen İnceleme Gezilerinin Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumları Üzerindeki Etkisi

2a- “DG1, DG2 ve KG öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik tutum öntest puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark var mıdır?”

Tablo 7. SBDYTÖ Öntest Puan Ortalamalarına Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Gruplar	N	Sıra Ort.	sd	X ²	p	Anlamlı Fark
DG1	37	58.47				
DG2	35	57.63	2	.221	.89	---
KG	41	55.13				

Tablo 7’de, DG1, DG2 ve KG öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik tutum öntest puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir (X^2 (sd= 2, N= 113)= .300, $p > .05$). Bu verilere göre sosyal bilgiler dersine yönelik ön test tutum puanları açısından grupların birbirine denk olduğu söylenebilir.

2b- “DG1 öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik tutum öntest ve sontest puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık var mıdır?”

Tablo 8. DG1 SBDYTÖ Öntest ve Sontest Puan Ortalamalarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	z	p
Negatif Sıra	12	15.75	189.00	-2.454	.014
Pozitif Sıra	25	20.56	514.00		
Eşit	-				
Toplam	37				

Tablo 8’de, DG1 öğrencilerinin öntest ve sontest puanları arasındaki farkın anlamlı olduğu ($z = -2.454$, $p < .05$) görülmektedir. Fark puanlarının sıra ortalamaları ve sıra toplamları dikkate alındığında gözlenen bu fark sontestin lehinedir. Gerçekleştirilen inceleme gezilerinin DG1 öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumları üzerinde etkili olduğu söylenebilir.

2c- “DG2 öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik tutum öntest ve sontest puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık var mıdır?”

Tablo 9. DG2 SBDYTÖ Öntest ve Sontest Puanlarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	z	p
Negatif Sıra	4	7.75	31.00	-4.460	.000
Pozitif Sıra	29	18.28	530.00		
Eşit	2				
Toplam	35				

Tablo 9’da, DG2 öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik tutum öntest ve sontest puanları arasındaki farkın anlamlı olduğu ($z = -4.460$, $p < .05$) görülmektedir. Görülen bu fark sontestin lehinedir. Gerçekleştirilen inceleme gezilerinin DG2 öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumları üzerinde etkili olduğu söylenebilir.

2d- “KG öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik tutum öntest ve sontest puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark var mıdır?”

Tablo 10. KG SBDYTÖ Öntest ve Sontest Puanlarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	Z	p
Negatif Sıra	17	22.74	386.50	-.570	.569
Pozitif Sıra	24	19.77	474.50		
Eşit	-				
Toplam	41				

Tablo 10’da, KG öğrencilerinin derse yönelik tutum öntest ve sontest puanları arasındaki farkın anlamlı olmadığı ($z = -.570$, $p > .05$) görülmektedir. KG öğrencilerinin süreç içerisinde sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark oluşmadığı söylenebilir.

2e- “DG1, DG2 ve KG öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik tutum sontest puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark var mıdır?”

Tablo 11. Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutum Sontest Puan Ortalamalarına Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Gruplar	N	Sıra Ort.	sd	X ²	p	Anlamli Fark
DG1	37	56.74				
DG2	35	70.19	2	10.319	.00	DG2-KG
KG	41	45.98				

Tablo 11’de, DG1, DG2 ve KG öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik tutum sontest puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğu (X^2 (sd= 2, N= 113)= 10.319, $p < .05$) ve bu farkın DG2 ile KG öğrencileri arasında olduğu görülmektedir. Oluşan bu farklılığın etki büyüklüğüne bakılmış ve etki büyüklüğün DG2 lehine olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik sontest tutumları üzerinde; DG1 öğrencileri KG öğrencilerine göre küçük düzeyde (Hedges’ $g = .37$); DG2 öğrencileri KG öğrencilerine göre orta düzeyde (Hedges’ $g = .73$) ve DG2 öğrencilerin DG1 öğrencilerine göre ise orta düzeyde (Hedges’ $g = .37$) bir etki büyüklüğüne sahip olduğu tespit edilmiştir.

Hem veli eşliğinde (DG1) hem de öğretmen eşliğinde (DG2) gerçekleştirilen inceleme gezilerinin öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumları üzerinde etkili olduğu sonucuna varılmıştır. Öğretmen eşliğinde (DG2) gerçekleştirilen inceleme gezilerinin veli eşliğinde (DG1) gerçekleştirilen inceleme gezilerine göre öğrencilerin tutumları üzerinde daha etkili olduğu söylenebilir.

3- Veli Eşliğinde Gerçekleştirilen İnceleme Gezilerinin Öğrencilerin Bilimsel Alan Gezilerine Yönelik Tutumları Üzerindeki Etkisi

3a- “DG1, DG2 ve KG öğrencilerinin bilimsel alan gezilerine yönelik tutum öntest puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark var mıdır?”

Tablo 12. BAGTÖ Öntest Puan Ortalamalarına Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Gruplar	N	Sıra Ort.	sd	X ²	p	Anlamli Fark
DG1	37	61.04				
DG2	35	55.59	2	.856	.65	---
KG	41	54.56				

Tablo 12’de, DG1, DG2, KG öğrencilerinin bilimsel alan gezilerine yönelik tutum öntest puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir (X^2 (sd= 2, N= 113)= .856, $p > .05$). Bu verilerden hareketle bilimsel alan gezilerine yönelik ön test tutum puanları açısından grupların birbirine denk olduğu söylenebilir.

3b- “DG1 öğrencilerinin bilimsel alan gezisine yönelik tutum öntest ve sontest puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark var mıdır?”

Tablo 13. DG1 BAGTÖ Öntest ve Sontest Puan Ortalamalarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	z	p
Negatif Sıra	-	.00	.00	-5.091	.000
Pozitif Sıra	34	17.50	595.00		
Eşit	3				
Toplam	37				

Tablo 13’te, DG1 öğrencilerinin bilimsel alan gezilerine yönelik tutum öntest ve sontest puanları arasındaki farkın anlamlı olduğu ($z = -5.091$, $p < .05$) görülmektedir ve bu fark sontestin lehinedir. Gerçekleştirilen inceleme gezilerinin DG1 öğrencilerinin bilimsel alan gezilerine yönelik tutumlarında etkili olduğu söylenebilir.

3c- “DG2 öğrencilerinin bilimsel alan gezisine yönelik tutum öntest ve sontest puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark var mıdır?”

Tablo 14. DG2 BAGTÖ Öntest ve Sontest Puanlarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	Z	p
Negatif Sıra	3	11.17	33.50	-4.415	.000
Pozitif Sıra	30	17.58	527.50		
Eşit	2				
Toplam	35				

Tablo 14’te, DG2 öğrencilerinin bilimsel alan gezilerine yönelik tutum öntest ve sontest puanları arasındaki farkın anlamlı olduğu ($z = -4.415$, $p < .05$) görülmektedir ve bu fark sontest lehinedir. Gerçekleştirilen inceleme gezilerinin DG2 öğrencilerinin bilimsel alan gezilerine yönelik tutumlarında etkili olduğu söylenebilir.

3d- “KG öğrencilerinin bilimsel alan gezisine yönelik tutum öntest ve sontest puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlam bir fark var mıdır?”

Tablo 15. KG BAGTÖ Öntest ve Sontest Puanlarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	Z	p
Negatif Sıra	15	19.69	294.50	-.605	.545
Pozitif Sıra	21	17.69	371.50		
Eşit	5				
Toplam	41				

Tablo 15'te, KG öğrencilerinin bilimsel alan gezilerine yönelik tutum öntest ve sontest puanları arasındaki farkın anlamlı olmadığı ($z = -.605, p > .05$) görülmektedir. KG öğrencilerinin süreç içerisinde bilimsel alan gezilerine yönelik tutumlarında herhangi anlamlı bir fark olmadığı söylenebilir.

3e- "DG1, DG2 ve KG öğrencilerinin bilimsel alan gezilerine yönelik tutum sontest puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark var mıdır?"

Tablo 16. Bilimsel Alan Gezilerine Yönelik Tutum Sontest Puan Ortalamalarına Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Gruplar	N	Sıra Ort.	sd	X ²	p	Anlamlı Fark
DG1	37	64.95				DG1-KG
DG2	35	64.34	2	10.852	.00	DG2-KG
KG	41	43.56				

Tablo 16'da, DG1, DG2 ve KG öğrencilerinin bilimsel alan gezilerine yönelik tutum sontest puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark görülmüş ($X^2 (sd = 2, N = 113) = 10.852, p < .05$) ve bu farkın DG1 ile KG ve DG2 ile KG arasında olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca DG1 ile DG2 arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Öğrencilerin bilimsel alan gezilerine yönelik sontest tutumlarının gruplara göre etki büyüklüğüne bakılmış ve etki büyüklüğü DG1 ile DG2'nin lehine olduğu tespit edilmiştir. Araştırmada öğrencilerin bilimsel alan gezilerine yönelik tutumları üzerinde DG1 öğrencilerinin KG öğrencilerine göre geniş düzeyde (Hedges' $g = .85$); DG2 öğrencilerinin KG öğrencilerine göre orta düzeyde (Hedges' $g = .71$) bir etki büyüklüğüne sahip olduğu tespit edilmiştir. Ancak DG1 ve DG2 arasındaki etki büyüklüğü (Hedges' $g = .11$) .20'den küçük olduğundan herhangi bir etki büyüklüğü tespit edilmemiştir.

Hem veli eşliğinde (DG1) hem de öğretmen eşliğinde (DG2) gerçekleştirilen inceleme gezilerinin, öğrencilerin bilimsel alan gezilerine yönelik tutumları üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. DG1 ve DG2 öğrencilerinin öntest ve sontest puan

ortalamaları arasında sontest lehine anlamlı bir fark bulunmuşken KG öğrencilerinin öntest ve sontest puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Dahası DG1, DG2 ve KG öğrencilerinin bilimsel alan gezilerine yönelik tutum sontest puan ortalamaları birbiriyle karşılaştırıldığında, bu farkın DG1 ile KG ve DG2 ile KG arasında olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca DG1 ile DG2 arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır.

4- Veli Eşliğinde Gerçekleştirilen İnceleme Gezilerinin Öğrencilerin Kültürel Mirasa Yönelik Farkındalıkları Üzerindeki Etkisi

4a- “DG1, DG2 ve KG öğrencilerinin kültürel mirasa yönelik farkındalık öntest puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark var mıdır?”

Tablo 17. KMFÖ Öntest Puan Ortalamalarına Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Gruplar	N	Sıra Ort.	sd	X ²	p	Anlamlı Fark
DG1	37	57.68				
DG2	35	57.74	2	.093	.95	---
KG	41	55.76				

Tablo 17’de, DG1, DG2 ve KG öğrencilerinin kültürel mirasa yönelik farkındalık öntest puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir (X^2 (sd= 2, N= 113)= .093, $p > .05$). Dolayısıyla “Kültürel Mirasa” yönelik ön test farkındalık puanları açısından grupların birbirine denk olduğu söylenebilir.

4b- “DG1 öğrencilerinin kültürel mirasa yönelik farkındalık öntest ve sontest puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark var mıdır?”

Tablo 18. DG1 KMFÖ Öntest ve Sontest Puan Ortalamalarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	z	p
Negatif Sıra	2	5.75	11.50	-4.972	.000
Pozitif Sıra	33	18.74	618.50		
Eşit	2				
Toplam	37				

Tablo 18’de, DG1 öğrencilerinin kültürel mirasa yönelik farkındalık öntest ve sontest puanları arasındaki farkın anlamlı olduğu ($z = -4.972$, $p < .05$) ve bu farkın sontest lehine olduğu görülmektedir. Gerçekleştirilen inceleme gezilerinin DG1 öğrencilerinin kültürel mirasa yönelik farkındalıkları üzerinde etkili olduğu söylenebilir.

4c- “DG2 öğrencilerinin kültürel mirasa yönelik farkındalık öntest ve sontest puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark var mıdır?”

Tablo 19. DG2 KMFÖ Öntest ve Sontest Puanlarının Wilcoxon İşaretili Sıralar Testi Sonuçları

	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	z	p
Negatif Sıra	-	.00	.00	-5.160	.000
Pozitif Sıra	35	18.00	630.00		
Eşit	-				
Toplam	35				

Tablo 19’da, DG2 öğrencilerinin kültürel mirasa yönelik farkındalık öntest ve sontest puanları arasındaki farkın anlamlı olduğu ($z = -5.160$, $p < .05$) görülmektedir. Bu fark sontestin lehinedir. Gerçekleştirilen inceleme gezilerinin DG2 öğrencilerinin kültürel mirasa yönelik farkındalıkları üzerinde etkili olduğu söylenebilir.

4d- “KG öğrencilerinin kültürel mirasa yönelik farkındalık öntest ve sontest puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark var mıdır?”

Tablo 20. KG KMFÖ Öntest ve Sontest Puanlarının Wilcoxon İşaretili Sıralar Testi Sonuçları

	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	Z	p
Negatif Sıra	12	14.88	178.50	-2.953	.003
Pozitif Sıra	27	22.28	601.50		
Eşit	2				
Toplam	41				

Tablo 20’de, KG öğrencilerinin kültürel mirasa yönelik farkındalık öntest ve sontest puanları arasındaki farkın anlamlı olduğu ($z = -2.953$, $p < .05$) görülmektedir ve bu fark sontest lehinedir. KG öğrencilerinin de kültürel mirasa yönelik farkındalıklarının süreç içerisinde geliştiği söylenebilir.

4e- “DG1, DG2 ve KG öğrencilerinin kültürel mirasa yönelik farkındalık sontest puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark var mıdır?”

Tablo 21. KMFÖ Sontest Puan Ortalamaları Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Gruplar	N	Sıra Ort.	sd	X ²	p	Anlamlı Fark
DG1	37	73.89				DG1-KG
DG2	35	58.63	2	20.938	.000	DG2-KG
KG	41	40.37				

Tablo 21’de, DG1, DG2, KG öğrencilerinin kültürel mirasa yönelik farkındalık sontest puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğu (X^2 (sd= 2, N= 113)= 20.938, $p < .05$) ve bu farkın DG1 ile KG ve DG2 ile KG öğrencileri arasında olduğu görülmektedir. DG1 ile DG2 arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Ayrıca, öğrencilerin sontest kültürel mirasa yönelik farkındalıklarına ilişkin etki büyüklüğüne bakılmış ve etki büyüklüğünün DG1 ve DG2 öğrencilerinin lehine olduğu tespit edilmiştir. Araştırmada öğrencilerin sontest kültürel mirasa yönelik farkındalıkları üzerinde; DG1 öğrencileri KG öğrencilerine göre geniş düzeyde (Hedges’ $g = .97$); DG2 öğrencileri KG öğrencilerine göre orta düzeyde (Hedges’ $g = .66$) ve DG1 öğrencileri DG2 öğrencilerine göre ise küçük düzeyde (Hedges’ $g = .42$) bir etki büyüklüğüne sahip olduğu tespit edilmiştir.

Üç grupta da fark sontest lehine olmakla beraber, hem veli eşliğinde (DG1) hem de öğretmen eşliğinde (DG2) gerçekleştirilen inceleme gezilerinin KG öğrencilerine göre, kültürel mirasa yönelik farkındalık üzerinde daha etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dahası DG1, DG2 ve KG öğrencilerinin kültürel mirasa yönelik farkındalık sontest puan ortalamaları birbiriyle karşılaştırıldığında, bu farkın DG1 ile KG ve DG2 ile KG arasında olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca DG1 ile DG2 arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır.

5- Veli Eşliğinde Gerçekleştirilen İnceleme Gezilerinin Öğrencilerin “Kültür ve Miras” Öğrenme Alanına Yönelik Akademik Başarıları Üzerindeki Etkisi

5a- “DG1, DG2 ve KG öğrencilerinin “Kültür ve Miras” öğrenme alanına yönelik akademik başarı öntest puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark var mıdır?”

Tablo 22. KMABT Öntest Puan Ortalamalarına Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Gruplar	N	Sıra Ort.	sd	X ²	p	Anlamlı Fark
DG1	37	54.43				
DG2	35	57.97	2	.345	.84	---
KG	41	58.49				

Tablo 22’de, DG1, DG2 ve KG öğrencilerinin ilgili öğrenme alanına yönelik akademik başarı öntest puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir (X^2 (sd= 2, N= 113)= .345, $p > .05$). Bu verilere göre “Kültür ve Miras” öğrenme alanına yönelik ön test akademik başarı puanları açısından grupların birbirine denk olduğu söylenebilir.

5b- “DG1 öğrencilerinin “Kültür ve Miras” öğrenme alanına yönelik akademik başarı öntest ve sontest puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark var mıdır?”

Tablo 23. DG1 KMABT Öntest ve Sontest Puan Ortalamalarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	z	p
Negatif Sıra	-	.00	.00	-5.308	.000
Pozitif Sıra	37	19.00	703.00		
Eşit					
Toplam	37				

Tablo 23’te, DG1 öğrencilerinin ilgili öğrenme alanına yönelik akademik başarıları öntest ve sontest puanları arasındaki farkın anlamlı olduğu ($z = -5.308$, $p < .05$) görülmektedir ve bu fark sontest lehinedir. Gerçekleştirilen inceleme gezisinin, DG1 öğrencilerinin ilgili öğrenme alanına yönelik akademik başarıları üzerinde etkili olduğu söylenebilir.

5c- “DG2 öğrencilerinin “Kültür ve Miras” öğrenme alanına yönelik akademik başarı öntest ve sontest puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark var mıdır?”

Tablo 24. DG2 KMABT Öntest ve Sontest Puanlarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	Z	p
Negatif Sıra	-	.00	.00	-5.167	.000
Pozitif Sıra	35	18.00	630.00		
Eşit	-				
Toplam	35				

Tablo 24’te, DG2 öğrencilerinin ilgili öğrenme alanına yönelik akademik başarı öntest ve sontest puanları arasındaki farkın anlamlı olduğu ($z = -5.167$, $p < .05$) görülmektedir ve bu fark sontest lehinedir. Gerçekleştirilen inceleme gezisinin, DG2 öğrencilerinin ilgili öğrenme alanına yönelik akademik başarıları üzerinde etkili olduğu söylenebilir.

5d- “KG öğrencilerinin “Kültür ve Miras” öğrenme alanına yönelik akademik başarı öntest ve sontest puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark var mıdır?”

Tablo 25. KG KMABT Öntest ve Sontest Puanlarının Bağımlı Örneklem t Testi Sonuçları

	N	X	Ss	T	p
Öntest	41	8.87	3.90	-11.491	.000
Sontest	41	14.12	4.65		
Toplam	41				

Tablo 25’te, KG öğrencilerinin ilgili öğrenme alanına yönelik akademik başarı öntest ve sontest puanları arasındaki farkın anlamlı olduğu ($t_{40} = -11.491, p < .05$) görülmektedir ve bu fark sontest lehinedir. KG öğrencilerinin de ilgili öğrenme alanına yönelik akademik başarılarının süreç içerisinde geliştiği söylenebilir.

5e- “DG1, DG2 ve KG öğrencilerinin “Kültür ve Miras” öğrenme alanına yönelik akademik başarı sontest puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark var mıdır?”

Tablo 26. KMABT Sontest Puan Ortalamaları Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Gruplar	N	Sıra Ort.	Sd	χ^2	p	Anlamlı Fark
DG1	37	71.12				DG1-KG
DG2	35	60.06	2	16.290	.000	DG2-KG
KG	41	41.65				

Tablo 26’da, DG1, DG2 ve KG öğrencilerinin ilgili öğrenme alanına yönelik akademik başarı sontest puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark görülmüş ($\chi^2 (sd = 2, N = 113) = 16.290, p < .05$) ve bu farkın DG1 ile KG ve DG2 ile KG öğrencileri arasında olduğu tespit edilmiştir. DG1 ile DG2 arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Ayrıca, öğrencilerin sontest “Kültür ve Miras” öğrenme alanına yönelik akademik başarılarının etki büyüklüğü incelenmiş ve etki büyüklüğünün DG1 ve DG2 lehine olduğu tespit edilmiştir. Araştırmada öğrencilerin kültürel miras sontest akademik başarıları üzerinde; DG1 öğrencilerinin KG öğrencilerine göre geniş düzeyde (Hedges’ $g = .87$); DG2 öğrencilerinin KG öğrencilerine göre orta düzeyde (Hedges’ $g = .69$) ve DG1 öğrencilerinin DG2 öğrencilerine göre ise küçük düzeyde (Hedges’ $g = .26$) bir etki büyüklüğüne sahip olduğu tespit edilmiştir.

Üç grupta da fark sontest lehine olmakla beraber, hem veli eşliğinde (DG1) hem de öğretmen eşliğinde (DG2) gerçekleştirilen inceleme gezilerinin KG öğrencilerine göre “Kültür ve Miras” öğrenme alanına yönelik akademik başarıları üzerinde daha

etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. DG1, DG2 ve KG öğrencilerinin sınav puan ortalamaları birbiriyle karşılaştırıldığında, bu farkın DG1 ile KG ve DG2 ile KG arasında olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca DG1 ile DG2 arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Sosyal bilgiler dersine yönelik motivasyon ve tutum öntest puan ortalamalarında gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur. DG1 ve DG2 için sınavın lehine anlamlı bir fark olması, gerek veli eşliğinde gerekse öğretmen eşliğinde gerçekleştirilen inceleme gezilerinin öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik hem motivasyon hem de tutumlarını arttırdığını göstermektedir. Ayrıca, DG1, DG2 ve KG öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik hem motivasyon hem de tutum sınav puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark görülmüştür ve bu farkın DG2 ile KG arasında olduğu tespit edilmiştir. Öğretmen eşliğinde gerçekleştirilen (DG2) inceleme gezilerinin, veli eşliğinde (DG1) gerçekleştirilen inceleme gezilerine göre öğrencilerin motivasyonları üzerinde daha etkili olduğu söylenebilir. Öğretmen eşliğinde gerçekleştirilen inceleme gezilerinin sınıfça yapılmasına bağlı olarak bu sonucun ortaya çıkabileceği düşünülmektedir. Alanyazın incelendiğinde, sosyal bilgiler dersi kapsamında gerçekleştirilen inceleme gezilerinin öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik motivasyon, tutum ve ilgilerini arttırdığı çeşitli çalışmalarda (Atayeter ve Tozkoparan, 2014; Ay, 2015; Çerkez, 2011; Filiz, 2010; Koca, 2014; Yıldırım, 2012; Yorulmaz, 2016) ortaya konmaktadır. Dolayısıyla öğretmen eşliğinde gerçekleştirilen inceleme gezilerinin öğrencilerin derse yönelik motivasyon ve tutumlarını artırdığı söylenebilir. Ayrıca, Yarbrough'un (1996) çalışmasında "Aile Bilim Gecesi" düzenlendiği ve öğretmenlerle beraber bu programına katılmış olan ailelerin çocuklarının fen dersine yönelik motivasyonlarının arttığı sonucuna ulaşılmıştır (aktaran Bozdoğan, 2007). Benzer olarak Türe ve Deveci (2021), sosyal bilgiler dersinde aile katılımlı etkinliklerin öğrenci, öğretmen ve veli açısından birçok faydasının olduğunu vurgulamaktadır.

Bilimsel alan gezilerine yönelik tutum öntest puanlarında gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur. DG1 ve DG2 öğrencilerinin bilimsel alan gezilerine yönelik sınav puanlarının lehine anlamlı fark olması, gerçekleştirilen inceleme gezilerinin başarılı olduğunu göstermektedir. Diğer bir ifadeyle gerek veli eşliğinde (DG1) gerekse öğretmen eşliğinde (DG2) gerçekleştirilen inceleme gezilerinin öğrencilerin bilimsel alan gezilerine yönelik tutumları üzerinde etkili olduğu söylenebilir. Benzer olarak, Boyle, Maguire, Martin, Milsom, Nash, Rawlinson, Turner, Wurthman-ıq ve Conchie (2007) çalışmasında öğretmen eşliğinde gerçekleştirilen inceleme gezilerinin öğrencilerin bilimsel alan gezilerine yönelik tutumlarını arttırdığı tespit edilmiştir. Benzer olarak, Atayeter ve Tozkoparan (2014) tarafından yapılan çalışmada da öğrencilerin neredeyse tamamının (%95.7) inceleme gezilerine yönelik olumlu tutum sergiledikleri ifade edilmiştir. Buna ek olarak; DG1, DG2 ve KG öğrencilerinin bilimsel alan gezilerine yönelik tutum sınav puanları birbiriyle karşılaştırıldığında gruplar

arasında anlamlı bir fark olduğu ve bu farkın DG1 ile KG ve DG2 ile KG öğrencileri arasında olduğu tespit edilmiştir. Başka bir ifade ile DG1 ile DG2 öğrencileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır.

İnceleme gezilerinin öğrencilerin kültürel mirasa yönelik farkındalıkları ile Kültür ve Miras öğrenme alanına yönelik akademik başarıları üzerindeki etkisine ilişkin olarak ise; DG1, DG2 ve KG öğrencilerinin öntest puanları arasındaki fark anlamlı değildir ve üç grupta da sontest lehine anlamlı bir fark vardır. DG1, DG2 ve KG öğrencilerinin hem kültürel mirasa yönelik farkındalık hem de ilgili öğrenme alanına yönelik akademik başarı sontest puanları karşılaştırıldığında gruplar arasında anlamlı bir fark görülmektedir. Bu fark DG1 ile KG ve DG2 ile KG öğrencileri arasındadır. DG1 ile DG2 öğrencileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu bağlamda gerek veli eşliğinde (DG1) gerekse öğretmen eşliğinde (DG2) gerçekleştirilen inceleme gezilerinin, öğrencilerin hem kültürel mirasa yönelik farkındalıkları hem de akademik başarıları üzerinde daha etkili olduğu söylenebilir. Benzer olarak alanyazında da öğretmen eşliğinde gerçekleştirilen inceleme gezilerinin öğrencilerin akademik başarıları üzerinde olumlu yönde etkili olduğu ortaya konmaktadır. Bu bağlamda; sosyal bilgiler alanındaki çeşitli çalışmalar (Açıkgöz, 2006; Ay, 2015; Çetin ve Metin, 2013; Çulha, 2006; Gökkaya ve Yeşilbursa, 2009; Koca, 2014; Mazman, 2007; Özkan, 2009), inceleme gezilerinin öğrencilerin başarılarını arttırdığını göstermektedir. Nundy'nin (1999) de vurguladığı gibi, inceleme gezilerinin öğrencileri sadece duyuşsal yönden olumlu etkilemediği aynı zamanda sınıf ortamına göre başarıyı arttırdığı ve öğrencileri bilişsel olarak desteklediği söylenebilir.

Sonuç olarak; hem öğretmen eşliğinde gerçekleştirilen inceleme gezilerinin hem de veli eşliğinde gerçekleştirilen inceleme gezilerinin öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik motivasyon ve tutumlarını arttırdığı görülmektedir. Bununla beraber, öğretmen eşliğinde (DG2) gerçekleştirilen inceleme gezilerinin, öğrencilerin ilgili derse yönelik hem motivasyon hem de tutumları üzerinde daha etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin bilimsel alan gezilerine yönelik tutumları, kültürel mirasa yönelik farkındalıkları ve akademik başarıları açısından ise DG1 ile DG2 öğrencileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmadığından, ilgili konular dahilinde veli eşliğinde gerçekleştirilen inceleme gezilerinin öğretmen eşliğinde gerçekleştirilen geziler kadar etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ebbette ki, veli eşliğinde gerçekleştirilen inceleme gezileri, öğretmen eşliğinde sınıfça gerçekleştirilen inceleme gezilerinin muadili olarak değerlendirilemez. İnceleme gezisini planlayan, uygulayan ve uygulama sonrası çalışmalarla gezi sürecini tamamlayan bir sosyal bilgiler öğretmenin yetkinliği (pedagojik yeterlilik, alan bilgisi vb.) veliler ile kıyaslanamaz. Bununla beraber, çalışmada inceleme gezilerin öğretmen eşliğinde sınıfça gerçekleştirilmesinin çeşitli nedenlerle (zaman baskısı, ekonomik ve bürokratik engeller, ulaşım sorunu, vb.) mümkün olmadığı durumlarda, bu gezilerin öğretmenin yapacağı planlama ve yönlendirmelerle, sadece uygulama aşamasında veli eşliğinde gerçekleştirilmesi bir seçe-

nek olarak düşünülebilir. Nitekim Türe ve Deveci (2021, s. 448) yaptıkları çalışmada “sosyal bilgiler dersinin ailelerin katılımına dayalı etkinliklerle yürütülmesinin sosyal bilgiler öğretiminin etkililiğinin artmasına katkı sağlayacağı” şeklinde vurguda bulunmuşlardır. Ayrıca çalışmada “sosyal bilgiler dersine aile katılımı sağlamanın öğretmenlere sorun oluşturmayacağı, derse aile katılımı sağlamanın ailelerin çocuklarının eğitimi konusunda öğretmene destek olmalarını sağlayacağı belirlenmiştir” (Türe ve Deveci, 2021, s. 446). Bu bağlamda veli eşliğinde gerçekleştirilen inceleme gezileri; ebeveynlerin kendi çocuklarının ilgi, yetenek ve becerilerini daha iyi fark ederek onlarla daha iyi iletişim kurmalarına, ayrıca kendilerinin de programın ve kurumun önemli bir parçası olduklarına inanmalarına katkı sağlayacak önemli fırsatlar olarak değerlendirilebilir. İnceleme gezilerinin veli eşliğinde gerçekleştirilmesiyle velilerin de sürece dâhil edilmiş olmaları okul-aile iş birliğini ve aile katılım faaliyetlerini olumlu yönde etkileyebilir. Ayrıca inceleme gezilerinin uygulama aşamasında velilerin vermiş olduğu desteğin teorik eğitim (sınıf içi) sürecine katkı sağlayacağı da unutulmamalıdır. Bunlara ek olarak; çeşitli nedenlerle inceleme gezilerini gerçekleştiremeyen sosyal bilgiler öğretmenleri; ebeveynlerle iş birliği yaparak bu gezileri onların vasıtasıyla gerçekleştirme fırsatını yakalayabilir.

Sosyal bilgiler derslerinde çeşitli nedenlerle inceleme gezilerinin öğretmenler tarafından sınıfça gerçekleştirilmesinin mümkün olmadığı durumlarda, veli eşliğinde gerçekleştirilen inceleme gezilerinin bir alternatif olarak kullanılabilmesi ve bu gezileri gerçekleştirebilme konusunda velileri de sürece dâhil ederek başarılı sonuçlar alınabileceği düşünülmektedir. Araştırmanın bulgularından hareketle aşağıdaki önerilerde bulunulabilir:

- Veli eşliğinde gerçekleştirilen inceleme gezilerinin öğretmenin yapacağı planlama ve yönlendirmeler çerçevesinde yürütülmesi önerilmektedir.
- Veli eşliğinde gerçekleştirilen inceleme gezilerinin uygulanması sadece eğitim ve öğretimin devam ettiği zaman dilimiyle sınırlı tutulmayarak çeşitli ara tatiller ve yaz tatillerinin de değerlendirilmesi önerilebilir.
- Alanyazında sadece veli eşliğinde gerçekleştirilen inceleme gezisi uygulamasının yapıldığı benzer bir çalışmaya rastlanmamış olduğundan, konuyla ilgili olarak farklı disiplinler / öğrenme alanları / sınıf düzeylerine yönelik nicel ve nitel araştırmaların yapılması hem alanyazına hem de eğitim öğretim uygulamalarının daha etkili gerçekleştirilebilmesine katkı sağlayabilir.
- Veli eşliğinde gerçekleştirilen inceleme gezilerine yönelik olarak velilerle de detaylı çalışmalar yapılması faydalı olabilir.

Kaynakça

- AÇAR, S. (2010). *İlköğretim sosyal bilgiler dersinde gözlem gezisi uygulamasının öğrencilerin eleştirel düşünme becerisine ve çere duyarlılığına etkisi* [Yüksek lisans tezi]. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- AÇIKGÖZ, M. (2006). *Sosyal bilgiler öğretiminde gezi-gözlem ve inceleme yönteminin etkinliğinin incelenmesi* [Yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- AKDAĞ, H. (2015). Okul dışı sosyal bilgiler öğretiminde yasal izin sürecini planlama. A. Şimşek ve S. Kaymakçı (Edt.), *Okul dışı sosyal bilgiler öğretimi* içinde (s 75-98). Pegem Akademi.
- AKENGİN, H., ve Demirsoy, M. (2011). Dördüncü ve beşinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine ilişkin görüşleri. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 33, 5-23.
- ARI, Y. (2020). Fieldwork in geography undergraduate degree programmes of Turkish Universities: status, challenges and prospects. *Journal of Geography in Higher Education*, 44(2), 285-309. doi: 10.1080/03098265.2019.1698016
- ALKIŞ, S. (2008). Coğrafya öğretiminde inceleme gezileri ve arazi çalışmaları. R. Özey ve A. Demirci (Editörler), *Coğrafya öğretiminde yöntem ve yaklaşımlar* içinde (s 77-106). İstanbul: Aktif Yayınevi.
- ATAYETER, Y., ve Tozkoparan, U. (2014). Sosyal bilgiler öğretmenleri ve 6. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde gezi gözlem yönteminin uygulanmasına yönelik görüşleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 3(5), 1-21.
- ATAYETER, Y., ve Tozkoparan, U. (2016). Sosyal bilgiler derslerinde gezi gözlem yöntemini planlama uygulama ve sonuçlandırma açısından bir değerlendirme. H. Babacan ve S. Özer (Edt.), *Sosyal ve liberal bilimlerde yeni yönelimler* içinde (s 171- 188). Gece Kitaplığı.
- AY, M. A. (2015). *Gezi gözlem ve inceleme yönteminin 7. sınıf sosyal bilgiler programında "ekonomi ve sosyal hayat" ünitesinde vakıflar konusunun işlenmesinde öğrenci başarı ve tutumları üzerine etkisi* [Yüksek lisans tezi]. Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- AYDIN, A. (1998). *Sınıf yönetimi*. Ankara: Anı yayıncılık.
- BOYLE, A., Maguire, S., Martin, A., Milsom, C., Nash, R., Rawlinson, S., Turner, A., Wurthmannq, S. ve Conchie, S. (2007). *Fieldwork is good: the student perception and the affective domain*. *Journal of Geography in Higher Education*, 31(2), 299-317. doi:10.1080/03098260601063628
- BOZDOĞAN, A. E. (2007). *Bilim ve teknoloji müzelerinin fen öğretimindeki yeri ve önemi* [Doktora tezi]. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- BÜYÜKÖZTÜRK, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2018). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi.
- CARRİER, S. J. (2009). The effects of outdoor science lessons with elementary school students on preservice teachers' self-efficacy. *Journal of Elementary Science Education*, 21(2),35-48. doi:10.1007/BF03173683

- COŞKUN, M. (2020). Arazide çalışma becerisi. Ç. Ö. Demirbaş (Edt.), *Coğrafi beceriler içinde* (s 41-80). Nobel Yayınları.
- CRESWELL, J. W. (2019). *Eğitim araştırmaları nicel ve nitel araştırmaların planlanması, yürütülmesi ve değerlendirilmesi* (H. Ekşi, Çev.). Edam.
- ÇALIŞKAN, H. (2007). *İlköğretim 7. sınıf sosyal bilgiler dersinde araştırmaya dayalı öğrenme yaklaşımının derse yönelik tutuma. akademik başarıya ve kalıcılık düzeyine etkisi* [Doktora tezi]. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- ÇELİKKAYA, T., ve Kuş, Z. (2009). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kullandıkları yöntem ve teknikler. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(2), 741-758.
- ÇERKEZ, S. (2011). *Sosyal bilgiler dersinde müze eğitimine dayalı öğretim uygulamalarının öğrencilerin akademik başarısına ve tutumlarına etkisi* [Yüksek lisans tezi]. Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu.
- ÇETİN, M. A., ve Metin, C. (2013). Mezarlık ve şehitlik ziyaretlerinin tarih bilgisi ve bilincinin oluşumunda ve öğrencinin akademik başarısındaki etkisi. *Anadolu Eğitim Liderliği ve Öğretim Dergisi*, 1(1), 44-66.
- ÇETİN, T., Kuş, Z., ve Karatekin, K. (2010). Sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin gezi-gözlem yöntemine ilişkin görüşleri. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2, 158-180.
- ÇULHA, B. (2006). *Tarihsel mekanlarda keşfederek öğrenme yoluyla sosyal bilgiler öğretimine yönelik öğrenci görüşleri* [Yüksek lisans tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- DOĞANAY, H. (1993). *Coğrafyada metodoloji genel metodlar ve özel öğretim metodları*. Milli Eğitim Basımevi.
- ERSOY, A. F., ve Kaya, E. (2009). Sosyal bilgiler dersi öğretim programının (2004) uygulama sürecine ilişkin öğrenci görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17(1), 71-86.
- FİLİZ, N. (2010). *Sosyal bilgiler öğretiminde müze kullanımı* [Yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- GARİPAĞAOĞLU, N. (2001). Gezi-gözlem metodunun coğrafya eğitimi ve öğretimindeki yeri. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 2(3), 13-30.
- GÖĞEBAKAN, Y. (2008). Sanat tarihi öğretiminde gösteri yöntemi ile gezi-gözlem yönteminin bilginin kalıcılığı açısından karşılaştırılması. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(2), 197-220.
- GÖKKAYA, A., K., ve Yeşilbursa, C. C. (2009). Sosyal bilgiler öğretiminde tarihi yerlerin kullanımının akademik başarıya etkisi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 483-506.
- GÜVEN, A., Gazel, A. A., ve Sever, R. (2004). Tarih öğretmenlerinin gezi-gözlem uygulamalarında karşılaştıkları sorunlar. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9, 225-235.
- KARAKAŞ ÖZÜR, N. (2010). *Sosyal bilgiler dersinde sınıf dışı etkinliklerin öğrenci başarısına etkisi* [Doktora tezi]. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- KAYAĞ, R. (2009). *Sosyal bilgiler dersinin etkililiği açısından materyal kullanımı ve gezi-gözlem metodunun uygulanması* [Yüksek lisans tezi]. Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- KIZILÇAOĞLU, A. (2003). İlköğretim okullarında bir kırsal yerleşmeye düzenlenecek gözlem gezisinde gerçekleştirilecek etkinlikler ile bir gezi planı önerisi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9, 2-21.
- KOCA, M. K. (2014). *Arazi çalışması temelli öğretim etkinliklerinin sosyal bilgiler dersine uygulanabilirliği* [Doktora tezi]. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- KORKMAZ, N. (2006). *Volkan topoğrafyası konularının öğretiminde gezi - gözlem yönteminin öğrenci başarısına etkisi* [Doktora tezi]. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- LAÇİN ŞİMŞEK, C. (2011). Okul dışı öğrenme ortamları ve fen eğitimi. C. Laçın Şimşek (Edt.), *Fen öğretiminde okul dışı öğrenme ortamları içinde* (s 1-23). Pegem Akademi.
- MAZMAN, F. (2007). *Sosyal bilgiler eğitiminde gezi-gözlem metodunun uygulanmasına ilişkin bir araştırma (tokat örneği)* [Yüksek lisans tezi]. Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI (MEB). (2018). Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 4. 5. 6 ve 7. sınıflar). Ankara.
- NUNDY, S. (1999). The fieldwork effect: the role and impact of fieldwork in the upper primary school. *International Research in Geographical and Environmental Education*, 8(2), 190-198. doi:10.1080/10382049908667608
- ÖNER, G., ve Öztürk, M. (2019). Okul dışı öğrenme ve öğretim mekânları olarak bilim merkezleri: sosyal bilgiler öğretmen adaylarının deneyimi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20, 1-27. doi:10.17494/ogusbd.555135
- ÖZAY, E. (2003). *Ortaöğretim coğrafya eğitimi ve öğretiminde gezi-gözlem metodunun öğrenci başarısı üzerine etkisi ve diğer öğretim metodlarıyla karşılaştırılması* [Yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- ÖZGEN, N. (2011). Fiziki coğrafya dersi öğretim metoduna farklı bir yaklaşım: gezi-gözlem destekli öğretim. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 23, 373-388.
- ÖZKAN, İ. (2009). *Gezi-gözlem ve inceleme yönteminin 6.sınıf sosyal bilgiler programı ülkemizin kaynakları ünitesindeki öğrenci başarılarına etkisi* [Yüksek lisans tezi]. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- ÖZTÜRK, C., ve Baysal, N. (1999). İlköğretim 4-5. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumu. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(6), 11-20.
- SİNGH, C. P. (1982). Managing resources for learning. N. J. Graves (Edt.), *New unesco source book for geography teaching* içinde (s 225 - 271). Longman/The Unesco Press.
- ŞAN, A. (2016). *Ortaokul sosyal bilgiler derslerinde çevre gezilerinin etkililiği üzerine öğretmen görüşlerinin incelenmesi (antalya ili örneği)* [Yüksek lisans tezi]. Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.

- ŞİMŞEK, A., ve Kaymakçı, S. (2015). Okul dışı sosyal bilgiler öğretiminin amacı ve kapsamı. A. Şimşek ve S. Kaymakçı (Edt.), *Okul dışı sosyal bilgiler öğretimi* içinde (s 1-13). Pegem Akademi.
- TAHİROĞLU, M., ve Aktepe, V. (2015). 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler dersi motivasyon ölçeği formunun geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(3). 907-932. : doi:7827/TurkishStudies.7944
- TATAR, N., ve Bağrıyanık, K. E. (2012). Fen ve teknoloji dersi öğretmenlerinin okul dışı eğitime yönelik görüşleri. *İlköğretim Online*, 11(4), 883-896.
- TORTOP, H. S. (2013). Bilimsel alan gezisi tutum ölçeği adaptasyon çalışması. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 228-239.
- TÜRE, H. (2018). *Sosyal bilgiler dersinde aile katılımına dayalı etkinliklerden yararlanma: bir eylem araştırması* [Doktora tezi]. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- TÜRE, H., ve Deveci, H. (2021). Sosyal bilgiler dersinde aile katılımına dayalı etkinliklerden yararlanma: bir eylem araştırması. *Eğitim ve Bilim*, 46(205), 1-44. doi:10.15390/EB.2020.9719
- YILDIRIM, A., ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (10. Baskı). Seçkin Yayıncılık.
- YILDIRIM, R. (2012). *İlköğretim II. kademe sosyal bilgiler derslerinde gezi gözlem yönteminin uygulanma durumunun incelenmesi* [Yüksek lisans tezi]. Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- YORULMAZ, E. (2016). *Sosyal bilgiler dersi kapsamında okul dışı çevrelerin kullanımı: çorum yatılı arkeoloji müzesinde bir gün* [Yüksek lisans tezi]. Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sivas.